

Lázár Balázs

A RASTATTI KÖVETGYILKOSSÁG – AVAGY
A SZÉKELY HUSZÁROK
ÉS EGY VILÁGBOTRÁNY TÖRTÉNETE

BEVEZETÉS

1799. április 28-ának estjén a badeni Rastatt városka kapuján nyolc szekér gördült ki és indult el a Rajna irányába, a Franciaország felé vezető országúton. Az első kocsiban a Francia Köztársaság diplomatája, Jean Debry utazott feleségével, valamint két leányával. Az idő szörnyű volt, tomboló szél kíséretében szakadt a havaseső, és a vihar pillanatok alatt elfújta az egyetlen fáklyát, amely halványan megvilágította az utat. Mindössze néhány percnyire a városkaputól egy csapat sötét alak – több lovas és néhány gyalogos – állította meg a menetet, akik maguk közt németül és franciául beszéltek.

– *Est ce que tu es Jean Debry?* – kérdezte egyikük a franciától, aki előzékenyen nyújtotta felé útipasszusát. Az igenlő válasza a sötét alak elvette és széttépte a papírokat, mire társai megragadták Debryt és családját, és erőszakkal kirángatták őket a kocsiból. A férfira azonnal kardcsapások záporoztak, amelyek nyomán vérezve és látszólag élettelenül a földre rogyott, majd – miközben a támadók figyelme elfordult tőle –, az árokba kúszott. Követtársát, a harmadik kocsiban utazó Bonnier-t azonosítása után szintén összekaszabolták, akárcsak a másik francia küldöttet, Roberjot-t. Őt a támadók az ötödik kocsiban találták meg és miután rátörték az üvegezett ajtót, a földre lökték, aztán várandós felesége előtt összesabdalták, hiába könyörgött az asszony férje életéért. Sikerült elmenekülnie viszont a követek titkáranak, Rosenstielnek, aki időben leugrott az öt szállító kocsiról, és előbb a sötét erdőben keresett menedéket, majd visszatért a városba.

A támadók villámgyorsan, a legnagyobb sietséggel átkutatták a kocsikat, elvitték az iratokat, és kifosztották, bántalmazták az összes kísérőt – inasokat és családtagokat egyaránt –, bár a követeken kívül senkit sem ért komoly bántódás. Bonnier és Roberjot viszont a

helyszínen életét vesztette, a sebesült Debry pedig csak amiatt élte túl a támadást, mivel a titokzatos útonálló halottnak hittek.¹

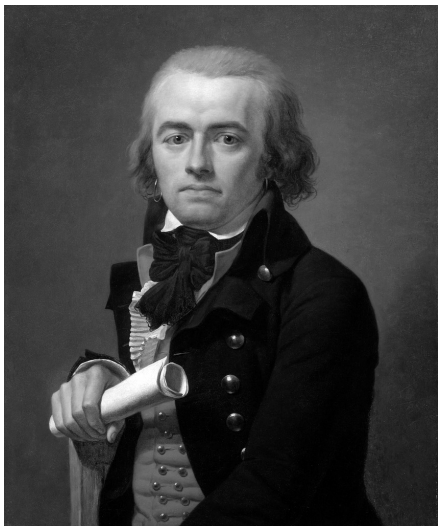
Ki vagy kik állhattak e brutális támadás hátterében, amely durván felrúgta a diplomatákkal vagy egyszerűen a civilekkel való bánásmód évezredek hagyományait? Vajon csak a fosztogatási vágy lángolt fel a támadókban, vagy hidegfejű merényletről beszélhetünk?

Bár a forradalmi ideológia, a terror alkalmazása és a királygyilkosság miatt a forradalmi Franciaországot uraló rezsimet

Európa konzervatív hatalmai gyakran nem tekintették legitim hadviselő félnek és tárgyalópartnernek, az egymás közötti érintkezés rendszerint a 18. századi *ancien régime* diplomáciájának kiforrott keretei között és játékszabályai szerint zajlott. Debry, Roberjot és Bonnier rastatti tartózkodása azonban több kérdést is felvet. Mit kerestek a francia követek ebben a harctérhez közeli városban akkor, amikor a köztársaság és Ausztria között az itáliai fronton és Svábföldön már majdnem egy hónapja dörögtek a fegyverek?

A RASTATTI KONGRESSZUS

A tanácskozás az első koalíciós háborút Ausztria és a Francia Köztársaság között lezáró campoformiói béke megkötése után, 1797

Jean Debry arképe
(Jean Louis Laneville festménye)

1 Az eseményekről született beszámolókat, a túlélők és a szemtanúk tanúvallomásait összegezi: Oscar Criste: Beiträge zur Geschichte des Rastatter Gesandten-Mordes 1799 [Adalékok az 1799-es rastatti követgyilkosság történetéhez]. *Mittheilungen des k.u.k. Kriegs-Archivs* 11. (1899) 76–153. p. Az efféle véres, sokszerű történések velejárájaként és a látási viszonyok miatt a támadók számát, az általuk beszélt nyelveket és az események sorrendjét illetően a vallomások között óriási különbségek vannak. Debry például nem kevesebb mint hatvan székely huszárt számolt össze, holott ennyien egyszerűen nem is fértek volna hozzá a szekerekhez. Az ő vallomásai képezték a korabeli sajtóban megjelent beszámolók alapját.

novemberében ült össze, mivel az említett szerződés számos kérdést hagyott nyitva az ekkor még létező, de már végóráit élő Német-római Birodalom területeit illetően. A résztvevők egészen pontosan azoknak a Rajna jobb partját uraló egyházi és világi fejedelmeknek a kárpótlásával voltak elfoglalva, akik éppen a francia annexió miatt veszítették el korábbi területeiket. Ferenc császár a realitásokat figyelembe véve kénytelen volt meghívni a tanácskozásra a franciákat is, akiket az első néhány hét folyamán nem más, mint maga Bonaparte tábornok képviselt, de a korzikainak hamar elege lett a diplomáciai „fecsegésből”. Roberjot, majd Debry² az ő helyét vette át a francia delegáció élén. A kongresszus majdnem másfél éven át ülésezett anélkül, hogy bármiféle eredményt elértek volna. A franciák makacssága és túlzott követeléselei lehetetlenné tették bármiféle megállapodást. Campoformio azonban végül inkább fegyverszünetnek bizonyult, mint békének. 1799. március 6-án a francia csapatok Svájcban és német területeken mindenféle hadüzenet nélkül támadásba lendültek, a meddő tanácskozás pedig ezzel de facto véget ért. A legfontosabb császári delegátus,³ Ludwig Conrad Lehrbach gróf 1799. március 10-én elutazott a városból, mivel úgy vélte, hogy Baden immáron hadszíntérnek számít, emiatt pedig alkalmatlan az ülésezésre. Debryék azonban utasítást kaptak Párizsból, hogy addig maradjanak Rastattban, amíg csak lehet. Nehezen elképzelhető, hogy fordított esetben a franciák megtűrték volna osztrák diplomaták jelenlétét az általuk megszállt területeken. Ráadásul a konferencia a március 22-i üléssel tulajdonképpen lezárult, és a diplomaták kezdtek hazaszállingózni.

A március 25-i stockachi francia vereség után a térségben megjelentek az osztrák csapatok. Az előőrsi feladatokat ellátó székely huszárok és parancsnokuk, az esztergomi illetőségű Barbaczy József⁴ ezredes többször figyelmeztette a franciákat és a kongresszus résztvevőit, hogy

2 Criste: i. m. 4. p.

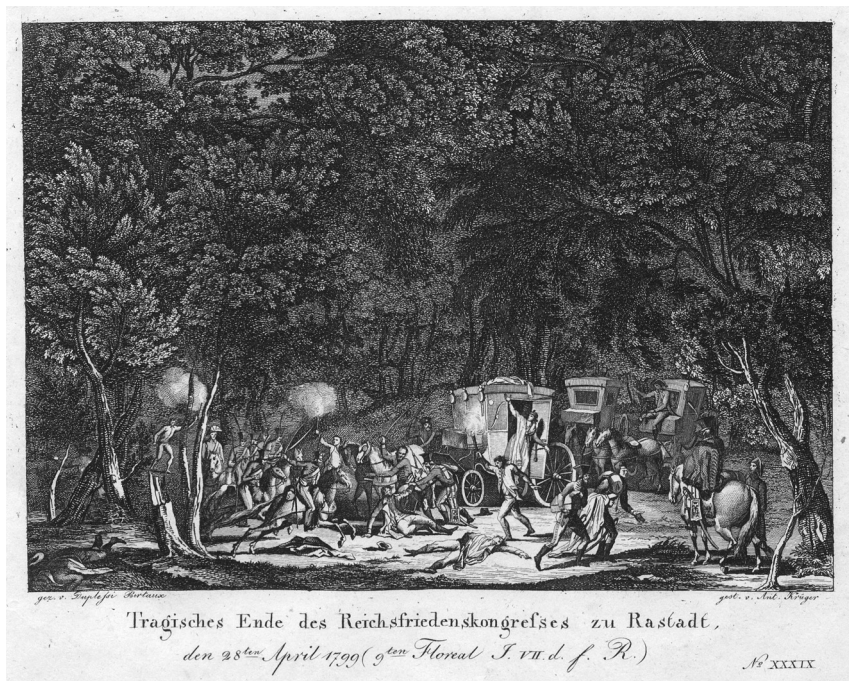
3 Ferenc személyét voltaképpen három személy képviselte: császári minőségében a későbbi híres kancellár atyja, Franz Georg Metternich gróf, cseh és magyar királyként Ludwig Cobenzl gróf és az osztrák birodalmi körzet képviselőjeként Lehrbach.

4 Réfi Attila: *A császári-királyi huszárság törzstiszti kara. (1792–1815)*. Budapest, 2014, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont – MTA. 303. p. Érdekes, hogy a kihallgatási jegyzőkönyvében Barbaczy debreceninek vallotta magát. Criste: i. m. 234. p.

a császári hadvezetés nem tekinti Rastattot és a Badeni Ögrófságot semleges területnek, de azt is kinyilvánította, hogy a diplomaták személyes sérthetlenségét magától értetődőnek tartja. A császári-királyi őrzőjáratok elvágták a francia követek kommunikációs csatornáit Párizs felé, és április 19-én használhatatlanná tették a plittersdorfi kompot. Április 25-én a francia követek levelezését vivő futár egy Nagy Mózes káplár vezetése alatt álló huszárjárőr letartóztatta, az iratokat elkobozta, majd a hadsereg-főparancsnoksághoz továbbította.⁵ Ugyanezen a napon a németországi cs. kir. hadsereg főparancsnokától Barbaczy azt az utasítást kapta, hogy szállja meg Rastattot, majd gondoskodjon arról, hogy a francia követek 24 órán belül hagyják el a várost. Egy század székely huszár⁶ Ludwig Burkhard kapitány vezetésével a gyilkosságok estéjén be is vonult a településre. Mindeközben már a francia követek is indulásra készen álltak, de a német birodalmi diplomaták azt tanácsolták nekik, hogy addig ne hagyják el a várost, amíg nem rendelkeznek Barbaczy részéről menlevéllel, amelynek szükségessége a francia futárt ért inzultus kapcsán merült fel. Április 28-án este végül a követeket hivatalosan is értesítették, hogy 24 órán belül távozniuk kell. Ennek Debry utasítására rögtön eleget is tettek volna, de az örök, akik parancsba kapták, hogy senkit se engedjenek ki, először nem engedték át szekereiket a kapun. A másodszeri próbálkozás során a többi diplomata közbenjárásának köszönhetően sikerült eloszlanni a félreértést, de a rosszat sejtő franciák immáron katonai kíséretet követeltek. Kérésük süket fülekre talált. Debry, Roberjot és Bonnier végül még aznap este útnak indultak egy titkár, családjaik és inasaik társaságában, jöllehet Barbaczy ultimátuma értelmében elég lett volna csak reggel elutazniuk. A követek helyzetét nemcsak a késői indulás nehezítette meg: az időjárás is rendkívül kedvezőtlen volt.

5 Amon von Treuenfest, Gustav (Ritter): *Geschichte des K. k. 11. Huszaren-regimentes Herzog Alexander v. Württemberg 1762 bis 1850 Székler Grenz-huszaren* [A császári-királyi 11. Alexander v. Württemberg huszárezred története 1762-től 1850-ig. Székely határőr huszárok]. Wien, 1878, Verlag des regiments, 181–182. p.

6 A regiments ezredesi osztályának 1. svadronjáról van szó, amelynek legénysége háromszéki székelyekből állt.

A rastatti követgyilkosság egy másik ábrázolása
(Csikány Tamás tulajdona)

A MERÉNYLET UTÁN

A szemtanúk szerint a mézárulás híre a városban aznap este bevonult császári erők parancsnokát, Burkhard kapitányt is rendkívül megdöbentette. Csak a diplomaták hosszas unszolására volt hajlandó egy őrmester vezetésével hat huszárt a helyszínre küldeni egy badeni tiszttal, Harrant őrnagy társaságában. Az őrnagy a kongresszus helyszínének biztonságáért felelt. A tethelyre érkező kicsiny különítmény elé hamarosan a következő látvány tárult: a kocsik körül egy szakasznyi székely huszár – fáklyákkal a kezükben – igyekezett a kocsikkal a várostól minél messzebb kerülni. A félelemtől kábult franciák járművük belsejében húzták meg magukat. Harrant őrnagy csak nagy nehézségek árán győzte meg a székelyeket, akik között nem tudott tisztet felfedezni, hogy magukkal ne vigyék a zsákmánynak tekintett kocsikat. Végül

sikerült mindenkit visszavinni a városba. A lemészárolt francia követek családtagjait és embereit a porosz küldött házában szállásolták el. Másnap Bonnier és Roberjot holttestét ünnepélyes körülmények közepe el is temették a kongresszus résztvevőinek jelenlétében, a császári-királyi huszárok(!) díszsorfala között. A halottnak hitt Debry először egy árokban húzta meg magát, majd sebesülten bujkált a város környéki erdőkben. Végül másnap reggel sikerült bejutnia Rastattba, ahol a porosz követ házában lelt menedékre. Életét elmondása szerint a korszak divatos ruhadarabjai – felöltője, mellénye és jókora kalapja – mentették meg.⁷

A rastatti követgyilkosságot, amint az több helyen olvasható, semmiképpen sem lehet a második koalíciós háború kiváltó okának tartani, hiszen egy hónappal az események előtt már mind Itáliában, mind a Rajna mentén megindultak a hadműveletek, amelyek később mindkét hadszíntéren a szövetséges osztrák–orosz fegyverek sikereit hozták.

PROPAGANDA, ELLENPROPAGANDA ÉS TEÓRIÁK

Debry és társai nyilvánvalóan hírszerzői feladatokat is elláttak. Levelezésük a semleges hatalmakkal – elsősorban Poroszországgal és a császár vonakodó német birodalmi szövetségeseivel – valószínűleg rendkívüli módon érdekelte az osztrák politikai és katonai vezetést, elsősorban a külügyek irányítóját, az egyébként meglehetősen gátlástalan figurának ismert Thugut kancellárt. Az iratok megszerzésének azonban nem okvetlenül kellett volna gyilkossággal járnia, különösen hogy a történetek Európa-szerte közfelháborodást keltettek Bécs ellen. Thugut maga is korrekt vizsgálatot követelt az érintett katonák ügyében. A franciák mellett leghevesebben Poroszország tiltakozott a követgyilkosság miatt, ugyanakkor Friedrich von Genz báró egy nagyhatású röpiratban igyekezett tisztázni Bécs szerepét. Genz kiállításának önzetlenségét azonban némiképpen megkérdőjelezi az a tény, hogy hamarosan nem csekély fizetéssel Ferenc császár szolgálatába állt.⁸

A rastatti követgyilkosság tetteseinek kilétéről az 1860-as években lángolt fel újra a vita. Addig valószínűleg mindenki tényként kezelte,

7 Criste: i. m. 112.

8 Karl Roeder Jr.: *Baron Thugut and Austria's Response to the French Revolution* [Thugut báró és Ausztria válasza a francia forradalomra]. Princeton, 1987, Princeton University Press, 305. p.

hogy azt császári-királyi katonák követték el. Az 1822-ben Rastattba látogató báró Wesselényi Miklós feljegyezte, hogy a helyiek egybehangzó véleménye szerint a székelyek követték el a gyilkosságokat, és hogy tudomásuk szerint egy huszár a merénylet után el akarta adni az egyik meggyilkolt követ zsebóráját a városban. „Rastadtban újra kelle kocsinakat igazíttatnunk s ezalatt sok mindent beszéltettem el magamnak a követek híres történetéről. (...) A franciák még ott maradtak, mert szerették volna a német királyságokat Ausztriától különválasztani. E tervet több kisebb német állam készséggel támogatta. A francia követek április 28-án hagyták el Rastadtot és a városon kívül osztrák katonáktól megtámadva kettő, Roberjot és Bonnier halva maradtak ott. Egyik, Debry nevű súlyosan megsebesült. Ez az incidens szolgáltatott okot a további háborúra.” – írja Wesselényi útinaplójában.⁹

„Az akkori időben már itt élő, jól értesült egyének nem kételkednek abban, hogy Austria parancsára történt a dolog. Azt beszélnek, hogy Bonnier-nek sejtelve volt a veszedelemről és semmi áron sem akart utazni s csak a többiek rábeszélésére indult el velük. A város kapujánál feltartóztatták őket és mindenféle ürügyek alatt estig ott tarták. Alig néhány száz ölnyre a várostól 60 székely huszár támadt rájuk. Bonnier elsőnek esett el, Chambertin számtalan szurott sebtől vérezve elmenekült. Egy strázsamester a tettesek közül még Rastadtban eladásra kínálta az egyik halott zsebóráját! Az ezred parancsnokát Burchardt-nak hívták, az escadron kapitányát Barabásinak [sic!]. Austria részéről Metternich volt Rastadtban.”

Felbukkant azonban egy másik teória is, amely ugyanakkor magyarázatot adna a követek elleni támadás brutalitására. Ennek az elképzelésnek fő szószólója Karl Mendelssohn Bartholdy német történész volt.¹⁰ A császári-királyi hadseregben ebben az időszakban szép számmal szolgáltak francia emigráns arisztokrata tisztok és katonák, akár egyéenként, de kötelékben is. Ezek nagyrészt az egykori francia királyi hadsereg Bercsényi és Saxe huszárezredeinek soraiból kerültek ki, és a cs. kir. 13. dragonyosezredbe integrálták őket. Az egyik emigráns huszárezred, a Bercsényi ráadásul a székelyekhez hasonlóan

9 *Báró Wesselényi Miklós útinaplója 1821–1822.* Cluj-Kolozsvár, 1925. <https://mek.oszk.hu/09200/09257/09257.pdf> (letöltés ideje: 2022. április 6.)

10 Karl Mendelssohn Bartholdy: *Der Rastatter Gesandtenmord* [A rastatti követgyilkosság]. Karlsruhe, 1869.

szintén kék mentét és dolmányt viselt. Az egykori francia huszárok ekkor Rastatthoz igen közel, Pforzheim, Durlach és Ettlingen térségében portyáztak.¹¹ A Rajna menti német területeken ugyanakkor számos, ellenforradalmi terveket szövögető emigráns arisztokrata telepedett le, akiket a konferencia alatt biztonsági okokból kiutasítottak Rastattból. Debry és Bonnier konventtagokként hat évvel korábban a király halálára szavaztak, az emigránsok szemében tehát *regicide*-nek, királygyilkosnak számítottak, amely számukra azt jelentette, hogy méltatlanná váltak az „ember” megnevezésre... Ezeket az elképzeléseket azonban a spekuláción kívül semmiféle tény vagy bizonyíték nem támasztja alá.

Az egyébként kiváló harcértékű székely határőr huszárezred és egyben az egész császári-királyi hadsereg becsületét helyreállítandó az esemény centenáriumára látott napvilágot Oscar Criste százados alapos műve, aki immáron betekintést nyerhetett a Bécsi Hadilevéltár zárolt aktáiba is.¹² Barbaczy és Burkhard tanúvallomásai azonban meglehetősen soványka eredményeket hoztak. Criste viszont górcső alá vette Debry és a támadást elszenvedő franciák és a badeni kocsisok vallomásait is, amelyekben számos ellentmondást talált. Összegzése szerint a merénylők létszáma mindössze 6-8 főből állott, és csak egyetlen lovas volt közöttük. Franciául és németül beszéltek egymással, míg a székely huszárok közvitézei csak magyarul vagy oláhul tudtak. A helyszín kiválasztása és a merénylet végrehajtása sem vallott tapasztalt katonákra, és Debry csodás megmenekülése is gyanakvásra adhat okot, hiszen két követtársát a nehéz lovassági szablyák szinte miszlikekbe vágták, míg rajta épphogy csak karcolások voltak. Criste magyarázattal szolgált arra is, hogy a székelyek hogyan kerültek a tett színhelyére a merénylet után, amikor magukkal kívánták vinni a szekereket: azzal érvelt, hogy egy olyan huszárjáróról lehetett szó, amely Barbaczy ezredeshez akarta elvinni a kocsikat (az ezredes ugyanis egy Rastatt melletti faluban ütötte fel főhadiszállását).¹³

Minden meggyőző fejtegetése ellenére azonban Criste sem tudott senkit konkrétan, bizonyítékokkal alátámasztva megnevezni potenciá-

11 Criste 1899, 47. p.

12 A munka franciául is megjelent: Oscar Criste. *Rastatt: L'Assassinat des ministres français*. Paris, 1900, Librairie Militaire R. Chapelot.

13 Criste *passim*.

lis elkövetőként vagy felbujtóként. A *Cui prodest* kérdésében azonban egyértelműen állást foglalt. Az éppen súlyos katonai kudarcokat elszenvedő Franciaország politikai vezetésének égető szüksége volt egy, a közvéleményt felrázó és nagy propagandaértékkel bíró eseményre. A konvent az ezt követő hónapokban valóban maximálisan kiaknázta a gyilkosságot követő felháborodást, de az aktuális külpolitikai érdekeknek megfelelően Angliát sejtette a merénylet mögött.

Ha Christének van igaza, akkor Debryék minden idők egyik leggátálatalanabb politikai gyilkosságát rendezték meg Rastattban. Figyelemreméltó az osztrák szerző azon észrevétele is, hogy sem a francia, sem a semleges badeni, sem valamely más birodalmi hatóság soha nem vizsgálódott érdemben a követgyilkosságok ügyében. Debryék szavait mindenki készpénznek vette.

Számos további vad spekuláció is napvilágot látott a rastatti követgyilkosság hátteréről. Egy Bencze László¹⁴ tollából megjelent könyv Metternich¹⁵ szerepét boncolgatta az eseményekben, aki teljhatalmú megbízottként a császárt képviselte a kongresszuson. A szerző szerint Metternich gyűlölte a tárgyalások során arrogánsan viselkedő, erőszakos és bárdolatlan francia követeket, akik számára a forradalom pusztító szellemét képviselték. Ellenérzéseinek elutazása estéjén¹⁶ keserű szavakkal hangot is adott, ráadásul panaszait császári tiszteknek mondta el, akik Metternich verbális kirohanását hamarosan átültették a gyakorlatba, és bosszút álltak a francia követeken. Bencze feltevését sajnos semmiféle hivatkozás vagy tény nem erősíti meg, de amúgy sem tűnik túlzottan életszerű forgatókönyvnek, hiszen a székelyek tisztjei fizikailag nehezen találkozhattak volna a rastatti osztrák diplomatákkal.

Ugyanakkor a jeles német történész, Hermann Hüffer szerint az igazság valahol ebben az irányban keresendő. Bár Hüffer szerint a „profi” osztrák diplomaták nem reagáltak a sorozatos francia provokációkra a rastatti konferencia alatt, a katonai vezetésből haragot váltott ki Debryék magatartása. Károly főherceg tábornoki főnöke, Heinrich

14 Bencze László: *Napóleon bécsi hadjárata 1809*. Budapest, 2009, Hadtörténelmi Levéltár, 48. p.

15 Bencze, ahogy valószínűleg Wesselényi is, összekeverte a híres kancellárt atyjával, de az utóbbi játszott szerepet a rastatti kongresszuson.

16 A császári követek valójában már nem voltak a városban, amikor oda a székelyek bevonultak.

Schmidt altábornagy egy magánlevelében hangot adott azon vágyának, hogy a szemtelen francia követek iratait jó lenne megszerezni, és talán azt is felvetette, hogy meg is kéne leckéztetni az arcátlan forradalmárokat. Balszerencséjére a levél címzettje, a buzgó Mayer von Heldenfeld alezredes, a Fekete-erdőben állomásozó császári seregtest (Kospoth-hadtest) tábornoki főnöke parancsnak vette ezeket az óhajokat, és vagy Barbaczyt, vagy közvetlenül Burkhard kapitányt utasította a támadás végrehajtására. A székelyek tehát parancsra cselekedtek, csak lehet, hogy kicsit „túlteljesítették” az utasítást. Hüffer azonban azt is világossá teszi, hogy nem „a pusztá fiainak” barbárságáról volt szó. „A gyilkos terv forrásaként legkevésbé a székelyeket lehet megnevezni. Rastattban való megjelenésük senkiben sem keltett félelmet. A környező falvakban, ahol be voltak szállásolva, annyira mintaszerűen viselkedtek, hogy a legcsekélyebb panasz sem volt rájuk. De őket alaposan feltűzelték azzal, hogy elhitették velük azt, hogy a franciák, pontosabban Bonnier az akadálya a békének és miattuk kell hat éve hadakozniuk és távol lenniük erdélyi hazájuktól, feleségüktől és gyerekeiktől.”¹⁷

AZ ESET KÖVETKEZMÉNYEI A SZÉKELY HUSZÁROKRA

Maga Barbaczy ezredes már a gyilkosságok másnapján megígérte a tettesek megbüntetését. A székely huszárok parancsnokát felfüggesztették beosztásából, a főhadiszállásra rendelték. Az ügyről a Károly főherceg által létrehozott katonai bizottság előtt kellett számot adnia, melyet Villingenben hívtak össze, gróf Sporck altábornagy elnöke alatt. A bizottság május 30-ig ülésezett. Barbaczyn és Burkhardon kívül a villingeni vizsgálatban Konczák István őrmestert, illetve Nagy Mózes káplárt és 30 közhuszárt, a tragikus éjszakán Rastatt körül cirkáló őrzérség tagjait hallgatták ki. Természetesen mindenki azt vallotta, hogy utólag értek a rajtaütés helyszínére. A vizsgálat során felvett két jegyzőkönyv azonban hitelesítés, hadbírói aláírás nélkül maradt fent a Bécsi Hadilevéltárban.¹⁸ Fél évvel később, 1799 októberében napvilágot látott egy szűkszavú közlemény a vizsgálat lezárulásáról. A kihallgatások jegyzőkönyveit egy évszázadig nem tárták a nyilvánosság elé.

17 Hermann Hüffer: *Der Krieg des Jahres 1799 und die zweite Koalition* [Az 1799-es háború és a második koalíció]. I. Gotha, 1904, Friedrich Andreas Perthes, 86. p.

18 A vallomásokat közli: Criste: i. m. 233–366. p.

Barbaczy visszatért a székely huszárezred élére, de már 1801 májusában nyugdíjba küldték címzetes vezérőrnagyi rangban. Burkhard kapitányt szintén gyanús gyorsasággal nyugdíjazták. Az eset azonban a háborús események árnyékában meglehetősen gyorsan feledésbe merült. Az európai hírlapok hamarosan az osztrák–oros szövetségesek itáliai sikereiről, illetve Bonaparte tábornok egyiptomi kalandjairól cikkeztek.

A gyilkosság nyilvánvaló módon igen rossz színben tüntette fel a császári-királyi hadsereget. A francia propaganda mellett a porosz és német újságok is a székelyeket gyanúsították a bűntettel. Károly főherceg 1799. május 2-án egy sajnálkozó levélben kereste meg a vele szembenálló francia csapatok parancsnokát, André Masséna tábornokot, és szigorú vizsgálatot ígért az ügyben. A levelet Masséna válasz nélkül hagyta, viszont saját csapatai körében „izgató” tartalmú felhívást tett közé Bécs barbár tettét illetően, és állítólag azt is elrendelte, hogy katonái székely huszárnak semmilyen körülmények között se adjanak kegyelmet. Jean-Andoche Junot tábornok neje, Laure Junot, Abrantès hercegnője visszaemlékezésében nem kevesebbet állít, mint azt, hogy a székelyeket a háború során valamikor a franciák bekerítették, és amikor a huszárok „pardonért” folyamodtak, az egész regiment kardélre hányták.¹⁹ A katonai források természetesen nem támasztják alá a *Duchess* színes pletykáit. Az 1799. évi németországi harcokból a székely huszárok igencsak kivették részüket, és közülük számosan fogságba is kerültek, de inkább ők ejtettek számos ellenséges foglyot. Az ezredtörténet sem tud ellenük elkövetett francia atrocitásokról.²⁰

A 11. székely huszárezred ezredtörténete kereken elutasítja a vádat a gyilkosságot illetően, sőt a szerző, Amon von Treuenfest lovag 1873-ban megjelent művében kijelenti, hogy 30 évvel a könyv megjelenése előtt, tehát 1843 környéken alkalma volt az események még élő tanúival beszélgetni „és akkor a tudását az ügyről, ami az ezredet érinti, a nyilvánossággal megosztani.”²¹

A székely határőrség krónikásának, Teleki Domokosnak is állást kellett foglalni a követgyilkosságot illetően. Teleki óvatosan fogalmazva

19 Szógyi: i. m. 18. p.

20 Amon: i. m. 183–190. p.

21 Amon: i. m. 182. p. E sorok írója nem tudta fellelni, hogy Amon von Treuenfest lovag milyen formában és hol publikálta értesüléseit.

elismeri, hogy nagy valószínűséggel a székelyek követték el a gyilkosságot, de kijelenti, hogy „lett légyen ez bár igaz, a szennyes tettnél a végrehajtók oly annyira tájékozatlan és alárendelt büntársakul szolgáltak, hogy a felelősség e tettökért őket legkevésbé illetheti.” A szerző ezzel nyilvánvalóan a felbujtók felelősségére utal, azonban nyitva hagyja azt a kérdést, hogy kik is voltak ezek az összeesküvők, akik a derék háromszékieket eszközül használták.²² A rastatti követgyilkosság így alighanem egyike marad a világtörténelem megoldatlan rejtélyeinek. Bár számos kétség merült fel a székelyek bűnösségével kapcsolatban, az eset akkortájt véres foltot ejtett a büszke császári huszáruniformison.

BIBLIOGRÁFIA

- Amon von Treuenfest, Gustav (Ritter): *Geschichte des K. k. 11. Huszaren-regimentes Herzog Alexander v. Württemberg 1762 bis 1850 Székler Grenzhuszaren*. Wien, 1878, Verlag des regiments.
- Bencze László: *Napóleon bécsi hadjárata 1809*. Budapest, 2009, Hadtörténelmi Levéltér.
- Criste, Oscar: Beiträge zur Geschichte des Rastätter Gesandtenmordes. In *Mitteilungen des k. Kriegsarchiv*. Neue Folge, 1899.
- Criste, Oscar: *Rastatt – L’Assassinat des ministres français*. Paris: Librairie Militaire R. Chapelot et cie. 1900.
- Hüffer, Hermann: *Der Krieg des Jahres 1799 und die zweite Koalition. I*. Gotha, 1904, Friedrich Andreas Perthes.
- Roider, Karl Jr.: *Baron Thugut and Austria’s Response to the French Revolution*. Princeton, 1987, Princeton University Press.
- Mendelssohn Bartholdy, Karl: *Der Rastatter Gesandtenmord*. Karlsruhe, 1869.
- Réfi Attila: *A császári-királyi huszárság törzstiszti kara. (1792–1815)*. Budapest, 2014, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont – MTA.
- Szógyi Gusztáv: A rastatti követgyilkosság. In *A zsolnai m. kir. főreáliskola értesítője*. 12. Zsolna, 1912.
- Teleki Domokos: *A székely határőrség története*. Budapest, 1877.

22 Teleki: i. m. 155. p.